

PANDEMİ DÖNEMİNDE SANIĞIN DURUŞMADA HAZIR BULUNMASI VE SEGBİS

The Defendant's Presence At The Hearing In Pandemic Conditions and SEGBIS

Mehmet ÇATLI*

Elifsu Beyza DEMİR**

Öz

2020 yılının mart ayı ile beraber tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 pandemisi, diğer tüm alanları etkilediği gibi yargı alanını da etkilemiştir. Bir yandan yargı faaliyetlerinin her koşulda devamlılığının sağlanması gerekmektedirken, diğer yandan da bu faaliyetlerin toplum sağlığını riske atmadan yürütülebilmesi için birtakım tedbirlerin alınması gerekli olmuştur. Bununla beraber, pandemi döneminde dahi, yargı faaliyetlerinin bireylerin temel hak ve hürriyetlerinin korunup gözetilerek yürütülmesi gerekmektedir. Hakkındaki bir suç isnadı nedeniyle yargılanan sanığın duruşmada hazır bulunma hakkı da bu haklardan biridir. Çalışmamızda, sanığın duruşmada hazır bulunma hakkı ve bu kapsamda bir dijital uygulama olarak kabul edilen SEGBİS usulünün kullanılması,

* Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Genel Kamu Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, mehmet.catli@asbu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-7998-8434.

** Hâkim, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Yüksek Lisans Öğrencisi, elifsubeyza.demir@student.asbu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-3261-9636.

Makale Gönderim Tarihi/Received: 27.05.2021.

Makale Kabul Tarihi/Accepted: 23.10.2021.

Atıf/Citation: Çatl, Mehmet ve Elifsu Beyza Demir. "Pandemi Döneminde Sanığın Duruşmada Hazır Bulunması ve SEGBİS." *Bilişim Hukuku Dergisi* 3, no. 2 (2021): 230-265.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay kararları ışığında incelenmiş ve pandemi sürecinde yargının işleyişine ilişkin alınan tedbirlerin bu hakka olan etkisi yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bilişim Hukuku, Adil Yargılanma Hakkı, Sanığın Duruşmada Hazır Bulunması, SEGBİS, Covid-19, Pandemi.

Abstract

The Covid-19 pandemic, which affected the whole world as of March 2020, affected all other areas as well as the jurisdiction. It was necessary to ensure the continuity of judicial activities under all conditions, on the other hand, it was necessary to take certain measures in order to carry out these activities without risking the public health. However, even during the pandemic period, judicial activities should be carried out by protecting and observing the fundamental rights and freedoms of individuals. The right of the accused to be present at the hearing is one of these rights. In our study, the right of the accused to be present at the hearing and the use of the SEGBIS procedure, which is accepted as a digital application in this context, were examined in the light of the decisions of the European Court of Human Rights, the Constitutional Court and the Court of Cassation, and the effect of the measures taken regarding the functioning of the judiciary during the pandemic process on this right was interpreted.

Keywords: IT Law, Right to a Fair Trial, Presence of the Defendant at the Hearing, Covid-19, Pandemic.

GİRİŞ

İnsanların, ulusların ve devletlerin geleceğini yeni baştan şekillendirmek zorunda kalacağı bir dijital çağın içerisinde

olduğumuz artık genel kabul gören olgudur.¹ Dijital ortamların yaygınlaşması ve daha fazla etkin olması, pandemi süreci ile beraber hız kazanmıştır. Devletlerin dijitalleşme çalışmalarının başlangıcını tam bir tarih vererek belirlemek güçtür.² Özellikle internetin yaygın kullanımına başlanmasıyla hayatın her alanında kullanılması gündeme gelmiş ve artan bir ivmeyle internet ve bilişim süreçleri insanların ve devletlerin hayatında etkin olmaya başlamıştır.

Bu etkinlik, bilinen birçok hukuki uygulamada köklü değişiklikler yapılması zorunluluğunu da beraberinde getirmiştir. Önceki yüzyıllarda seneler alan bazı değişim ve dönüşümler çağımızda bilişim sektöründeki gelişmeler sebebiyle haftalar, hatta günler içerisinde çözülebilir duruma gelmiştir. Modern hayatın getirdiği bir kolaylık olarak görünen dijitalleşme, beraberinde birçok sorunu da insanların ve devletlerin ve de hukukun gündemine getirmektedir.³

İnsanları ve doğal bağlantısı sebebiyle devletleri ve hukuku, dijitalleşme (Dijitleştirme-digítése⁴) ile beraber hayatın akışında sağladığı kolaylıklar kadar, değişimin getirdiği yeni duruma hazır olma ve beraberinde ortaya çıkan sorunları çözme bağlamında birçok konu da hukukçuların gündemine girmektedir.

Özellikle temel hak ve hürriyetlerin, bu çalışmada vurgulanan adil yargılanma hakkı gibi, dijital dünyada ve hukuk sistemlerinde nasıl düzenleneceği ve nasıl korunacağı

¹ Eric Schmitd ve Jared Cohen, *Yeni Dijital Çağ*, çev. Ümit Şensoy (Optimist Yayınları, İstanbul, 2014), 21- 40.

² Daha geniş bilgi için bkz. Mehmet Çatlı, *Dijital Devlet Teorisi* (Adalet Yayınları, Ankara, 2021), 73-87.

³ Daha geniş bilgi için bkz. Süleyman Yılmaz, *Bilişim Hukuku Güncel Sorunlar* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2020)

⁴ "Elektronik Notları," TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası, erişim tarihi: Nisan 21, 2021, https://www.emo.org.tr/ekler/bfab61ba6134070_ek.pdf.

konusu yeni sayılabilecek bir tartışma zeminidir. Burada da temel sorun, insanların konuya çözüm aramalarının teknolojinin değişim hızının gerisinde kalması riskidir. İnternetin tarihi gelişimine baktığımızda⁵ bu kanıyı doğrulayacak gelişmeleri görmek mümkündür.

Dijital çağı yaşayan günümüz hukukçularının önlerinde aşmaları gereken en büyük husus, değişim ve dönüşümün hızına yetişebilmek olacaktır. Gerek kamu hukuku gerek özel hukuk alanlarının tamamında yaşanan dönüşümü anlamlandırmak ve hukuku üstün kılmak iradesini teknolojinin hızına uydurmak gerekmektedir. Hukukçuların teknoloji karşısında gecikmeleri, telafisi güç insan hakları ihlallerine ve dahası, insanın birçok hakkının teknoloji karşısında etkisiz ve sönük bir konumda kalmasına yol açabilecektir.

Bilişim alanında yaşananlar, bu çalışmanın da ortaya koymaya çalıştığı gibi, yargı alanına da doğrudan tesir etmektedir. Dijitalleşmenin etkisini, hukukta, özellikle ceza yargılamalarında görmekteyiz. Bu anlamda Sesli ve Görüntülü Bilişim Sistemi (SEGBİS), 2013 yılında teknolojinin de ilerlemesi ile birlikte hukukumuzda giren ve yargılamada dijitalleşmeye ilişkin atılan önemli bir adımdır.

SEGBİS, mahkeme huzurunda bulundurulması gereken kişilerin, mahkemede hazır bulunmasalar bile dinlenmesini ve ifadesinin veya savunmasının alınmasını mümkün kılan bir sistemdir. Bu dijital sistemin hukuka ve yargılamalara olan etkilerini ise, özellikle sanığın duruşmada hazır bulunma hakkı bakımından görmekteyiz.

⁵ B. Zakir Avşar ve Gürsel Öngören, *Bilişim Hukuku* (İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, 2010), 29ff.

Gerek ceza hukuku bağlamında gerek hukukun diğer alanlarında yapay zeka ve robot⁶ ile ilgili çalışmalar, günümüzde ve özellikle gelecekte, bilişimin insan hayatına ve hukuka etkilerine dair önemli değişimlerin olacağına işaret etmektedir. Hukuk alanında dijitalleşmenin önem ve gerekliliği, pandemi süreci ile birlikte bir kez daha anlaşılmış ve bu alanda yeni çalışmalar yapılmaya başlanmıştır.⁷ Ancak dijitalleşmenin temel hak ve hürriyetlere olan etkisi, dijitalleşmenin önem kazanarak yaygınlaştığı pandemi döneminde bile tartışma konusu olmaya devam etmektedir. Bu çalışmada ortaya konulan veriler ile adil yargılanma hakkının bir unsuru olan sanığın duruşmada hazır bulunma hakkı, bir dijital uygulama olarak SEGBİS ve pandemi sürecinin bu hakka ve dijital uygulamanın kullanılmasına olan etkileri değerlendirilmektedir.

I. SANIĞIN DURUŞMADA HAZIR BULUNMASI

Hakkında suç isnadı bulunan herkes, aleyhindeki iddiaları dinlemek ve savunmasını yapmak üzere, mahkeme huzurunda hazır bulunma hakkına sahiptir.⁸ Bu hak gerek ulusal gerek uluslararası belgelerle güvence altına alınmıştır.

⁶ Daha geniş bilgi için bkz. Kayıhan İçel, *Ceza Hukukunda Robot, Yapay Zekâ ve Yeni Teknolojiler*, ed. Yener Ünver (Ankara: Seçkin Yayıncılık, Ankara 2021).

⁷ Daha geniş bilgi için bkz. "e-Duruşma," Adalet Bakanlığı, erişim tarihi: Mart 21, 2021, <https://rayp.adalet.gov.tr/resimler/468/dosya/e-durusma-avukat-kullanim-klavuzu05-11-202014-11.pdf>.

⁸ Uluslararası Af Örgütü, *Adil Yargılanma Hakkı*, çev. Fadıl Ahmet Tamer ve Erol Kaplan (İstanbul: İletişim Yayınları, 2000), 219.

A. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Sanığın Duruşmada Hazır Bulunması

Adil yargılanma hakkı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesi ile güvence altına alınmış temel ve evrensel bir insan hakkıdır. Bu hak, Sözleşme'de yer alan diğer hakların korunması bakımından da önem arz etmektedir.⁹ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinin 1. fıkrasında adil yargılanma hakkı şu şekilde ifade edilmiştir: *“Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir.”*

Maddenin 3. fıkrasında ise, bir suç ile itham edilen kişilerin aşağıdaki asgari haklara sahip olacağı ifade edilmiştir:

“a) Kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebebinden en kısa sürede, anladığı bir dilde ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek;

b) Savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmak;

c) Kendisini bizzat savunmak veya seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanmak; eğer avukat tutmak için gerekli maddî olanaklardan yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için gerekli görüldüğünde, resen atanacak bir avukatın yardımından ücretsiz olarak yararlanabilmek;

d) İddia tanıklarını sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını istemek;

⁹ Sibel İnceoğlu, İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı (Ankara: Beta Yayınları, 2013), 4.

e) Mahkemede kullanılan dili anlamadığı veya konuşamadığı takdirde bir tercümanın yardımından ücretsiz olarak yararlanmak.”

Madde hükmünden de anlaşılacağı üzere adil yargılanma hakkı, içerisinde pek çok hak ve ilkeyi barındırmaktadır.¹⁰ Mahkemeye erişim hakkı, aleni yargılama, silahların eşitliği, duruşmada hazır bulunma hakkı gibi hukukun doğru işleyişi için gerekli olan pek çok hak ve ilke, adil yargılanma hakkının kapsamında yer almaktadır.¹¹

Adil yargılanma hakkının, duruşmaya katılma ve yargılama sürecini bizzat takip etme hakkıyla doğrudan ilgili olduğu kabul edilmektedir.¹² Sanığın duruşmada hazır bulunma hakkı, 6. madde kapsamında doğrudan düzenlenmemiş olsa da, 3. fıkranın c, d ve e bentlerinden dolayı olarak anlaşılmaktadır.¹³ Nitekim duruşmada hazır bulunmaksızın, “kendi kendini savunma,” “iddia tanıklarını sorguya çekme veya çektirme” ve “duruşmada kullanılan dili anlamadığı veya konuşamadığı takdirde bir tercümanın yardımından para ödemeksizin yararlanma” haklarının nasıl kullanılabilceğinin anlaşılması zordur.¹⁴

Adil bir yargılama için, sanığın salt olarak duruşmada hazır bulunması yeterli değildir. Sanığa, etkili katılım hakkının da sağlanmış olması gerekmektedir. Etkili katılım, en kısa şekilde,

¹⁰ Selahattin Kolcu, “Adil Yargılanma Hakkı Çerçevesinde Sanığın Duruşmada Bulunma Hakkı ve Segbis Sistemi,” *İstanbul Barosu Dergisi* 92, no. 3 (2018): 249.

¹¹ Naula Mole ve Catharina Harby, *Adil Yargılanma Hakkı* (Ankara: Şen Matbaa, 2001), 34.

¹² Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Ekbatani/İsveç, BN. 10563/83, 26.05.1988, p. 25 (<http://hudoc.echr.coe.int/>).

¹³ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Colozza/İtalya, BN. 9024/80, 12.02.1985, p. 26 (<http://hudoc.echr.coe.int/>).

¹⁴ Colozza/İtalya, p. 27.

sanığın yargılamanın bütününe aktif olarak katılması şeklinde ifade edilebilir.¹⁵ Mahkeme¹⁶ ise, Stanford-Birleşik Krallık davasında etkili katılım hakkında şöyle demiştir: “Etkili katılım, genel olarak, sadece anığın duruşmada bulunma hakkını değil, duruşmayı izleme ve konuşulanları duyma hakkını da içerir. Bu haklar, çelişmeli usul içinde zımni olarak zaten vardır.”¹⁷ Mahkeme, bir başka kararı¹⁸ ile etkili katılımı, sanığın yargılama sürecinin niteliğini, kendisi için neyin tehlike olduğunu, kendisi hakkında verilecek cezanın anlamını ve gerektiğinde bir çevirmen, avukat, sosyal danışman veya bir arkadaşının yardımıyla mahkemede neler söylendiğinin genel çerçevesini anlayabilmesi şeklinde ifade etmiştir.

Sanığın duruşmada hazır bulunma hakkı, yargılamayı yapan esas yetkili mahkeme huzurunda bulunma hakkı anlamına gelmektedir.¹⁹ Nitekim Mahkeme de Zana/Türkiye kararında, sanığın savunmasının istinabe yolu ile başka mahkeme tarafından alınmasını Sözleşmenin 6. maddesinin ihlali olarak görmüştür.²⁰ Bu nedenle, esas yetkili mahkeme dışındaki bir mahkeme aracılığı ile sanığın savunmasının alınması, sanığın duruşmada hazır bulunma hakkının sağlandığı anlamına gelmeyecektir.

¹⁵ Sibel İnceoğlu, *Adil Yargılanma Hakkı ve Yargı Etiği* (Ankara: Şen Matbaa, 2007), 72.

¹⁶ Çalışmada, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi için “Mahkeme” ifadesi kullanılmaktadır.

¹⁷ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Stanford/Birleşik Krallık, BN. 16757/90, 23.02.1994, p. 26, (<http://hudoc.echr.coe.int/>).

¹⁸ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, S.C./Birleşik Krallık, BN. 60958/00, 15.06.2004, p. 29, 33-35, (<http://hudoc.echr.coe.int/>).

¹⁹ Hakan Karakehya, “Ceza Muhakemesinde Sanığın Meramını Anlatabilme Hakkının Unsurları,” *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi* 3, no. 2 (2015): 215.

²⁰ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Zana-Türkiye, BN. 18954/91, T. 25.11.1997, p. 71-72, (<http://hudoc.echr.coe.int/>).

Ceza davalarında genel bir ilke olarak kabul edilen sanığın duruşmada hazır bulunma hakkı, mutlak bir hak değildir. Sanığın duruşma düzenini bozması, tanığın korkutulma kaygısı gibi şartların varlığı halinde sanığın duruşmada hazır bulunma hakkı kısıtlanabilir.²¹

Sanığın duruşmada hazır bulunma hakkından feragat etmesi de mümkündür. Feragat, açıkça ifade edileceği gibi, tarafa duruşmaya ilişkin tebligat yapılmasına rağmen, duruşmaya katılmaması ile zımni olarak da yapılabilir.²² Fakat söz konusu hakkın savunma ve dolayısıyla adil yargılamadaki önemi nedeniyle, bu feragatin açıkça anlaşılır, kuşkuya yer bırakmayacak şekilde yapılması ve hakkın önemine uygun asgari güvencelerin sağlanması gereklidir.²³

Netice itibari ile, duruşmada hazır bulunma hakkı sanığa, muhakemede bir süje olarak yer alma, muhakemeye yön verme ve kendisini savunabilme imkânlarını tanımaktadır. Sanığın duruşmada bulunma hakkının keyfi olarak engellenmesi veya sanığın duruşmada hazır bulunması için gerekli gayretin gösterilmemesi ya da sanık için uygun ortamın sağlanmaması, adil yargılanma hakkına aykırılık teşkil edecektir.

B. 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) Kapsamında Sanığın Duruşmada Hazır Bulunması

Ceza muhakemesi sistemimizde resen harekete geçme kuralı benimsenmiştir. Buna göre, suç işlendiği şüphesinin ortaya çıkması ve bunun ilgili makamlar tarafından herhangi bir surette öğrenilmesi üzerine, başka herhangi bir koşul aranmaksızın soruşturma makamları resen harekete geçmektedir. Bununla

²¹ Gökhan Çayan, *Adil Yargılanma Hakkı* (İstanbul: Legal Yayıncılık, 2016), 136.

²² Çayan, *Adil Yargılanma Hakkı*, 137.

²³ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, *Zana/Türkiye*, BN. 69/1996/688/880, 25.11.1997, p. 70, (<http://hudoc.echr.coe.int/>).

beraber öyle durumlar vardır ki, davanın açılması ve açılan davada yargılamaya devam edilebilmesi bazı koşulların gerçekleşmesine bağlı tutulmuştur.²⁴

Bir soruşturmanın yürütülmesi ve sonunda dava açılması veya açılmış olan bir davanın yargılanması bazı şartların gerçekleşmesine veya bazı engellerin bulunmamasına bağlı ise ceza muhakemesi şartlarından söz edilir.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 193. Maddesinin 1 fıkrası şu şekildedir: "*Kanununun ayrıkt tuttuğu hâller saklı kalmak üzere, hazır bulunmayan sanık hakkında duruşma yapılmaz.*" Madde hükmünden de anlaşılacağı üzere, sanığın duruşmadaki varlığı, ceza muhakemesi sistemimizde bir muhakeme şartı olarak kabul edilmiştir. Sanığın hazır bulunmaması, davanın açılmasına engel teşkil etmez.²⁵ Ancak sanığın hazır bulunmaması durumunda kural olarak, yargılama yapılamaz. Bununla beraber, ceza muhakemesi kanunumuzda bazı istisnai durumlarda sanığın yokluğunda duruşma yapılmasına izin verilmektedir. Bu istisnai haller kaçaklık, gaiplik ve doktrinde sanığın yokluğu olarak adlandırılan hallerdir. Çalışmada, sanığın yokluğunda duruşma yapılabilecek istisnai haller yalnızca saymakla yetinilmiştir.

II. SESLİ VE GÖRÜNTÜLÜ BİLİŞİM SİSTEMİ (SEGBİS)

SEGBİS, teknolojinin ilerlemesi ile birlikte hukukumuza giren oldukça önemli bir uygulamadır. Sistem, mahkeme huzurunda bulundurulması gereken kişilerin, mahkemede bulunmalar dahi dinlenmesine ve sorgusunun yapılmasına olanak sağlamaktadır. Bu sistem, ceza yargılamasında dijitalleşme adına atılmış olan faydalı bir adım olarak görülmektedir. Ancak bu sistemin faydaları olduğu gibi,

²⁴ Bahri Öztürk et al., *Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019), 35.

²⁵ Öztürk et al., *Ana Hatlarıyla Ceza*, 55.

birtakım sakıncaları da vardır. SEGBİS'in faydaları ve sakıncaları, hangi durumlarda ve nasıl kullanılması gerektiği bakımından Yargıtay'ın ve Anayasa Mahkemesi'nin konuya ilişkin kararları ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Marcello Viola-İtalya kararı yol gösterici olacaktır.

A. Genel Olarak

SEGBİS, Adalet Bakanlığı tarafından Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP) ile bağlantılı olarak kurulmuş olan, ses ve görüntünün aynı anda elektronik ortamda iletildiği, kaydedildiği ve saklandığı bir çoklu ortam (multimedya) sistemidir.²⁶ Sistem, 2013 yılından itibaren adliye ve ceza infaz kurumlarında kullanılmaya başlanmıştır.

SEGBİS, mahkemelerde ve ceza infaz kurumlarında kurulan monitör, kamera ve bilgisayar sistemleri aracılığıyla iki farklı birim arasında eş zamanlı olarak sesli ve görüntülü iletişim kurulmasına olanak sağlamaktadır.²⁷ Bu sistem, duruşmada hazır bulunamayan şüpheli veya sanığın ifadesinin alınmasına ve duruşmada hazır bulunmayan tanık, katılan gibi diğer kişilerin de dinlenilmesine olanak vermektedir. Bununla birlikte, SEGBİS üzerinden gerçekleştirilen görüşmeler, UYAP üzerinden kaydedilebilmekte ve saklanabilmektedir.

Adalet Bakanlığı, SEGBİS ile ilgili yayınlamış olduğu genelgede²⁸, sistemin, Sözleşme'ye²⁹ uygun olarak, "*kendisine*

²⁶ "Ceza Muhakemesinde Ses Ve Görüntü Bilişim Sisteminin Kullanılması Hakkında Yönetmelik," Mevzuat Bilgi Sistemi, erişim tarihi: Mart 21, 2021, <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Asp?MevzuatKod=7.5.15315&sourceXmlSearch=&MevzuatIliski=0>.

²⁷ Dursun, "Sanığın Duruşmada," 134.

²⁸ "Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) Genelge No: 150," Adalet Bakanlığı, erişim tarihi: Mart 21, 2021, www.adalet.gov.tr/genelgeler/genelge_pdf/segbis.pdf.

²⁹ Çalışmada, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi için "Sözleşme" ifadesi kullanılmaktadır.

yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan mahkeme önünde makul sürede yargılanma" ilkesini sağlayacağını ifade etmiştir. Yine genelgede, SEGBİS'in kullanılması ile birlikte, insan hakları ihlallerinin önlenebileceği ifade edilmektedir.

SEGBİS, yargılamanın yapıldığı yer mahkemesi çevresi dışında bulunan kişilerin, esas yetkili olan mahkeme huzuruna çıkmasına imkân sağlamaktadır. Esas yetkili mahkeme, SEGBİS uygulaması ile mahkeme huzuruna çıkan bu kişilerin hâl ve hareketlerini izleyebilmekte ve bu kişilerin ifade alma veya sorguya çekme işlemlerini bizzat yapabilmektedir. Bu sayede ceza muhakemesi sistemimizde yer alan istinabe, naip hâkim ve yol tutuklaması uygulamaları büyük oranda azalmıştır.

Yargılamanın yapıldığı esas yetkili mahkemenin bulunduğu yer dışında bulunan kişilerin, esas yetkili mahkeme huzurunda hazır bulunması veya bulundurulması, kişilere ve devlete ekonomik yük getirmektedir. SEGBİS ile birlikte yargılama maliyetlerinin azaltılması da amaçlanmıştır.³⁰

Ceza yargılamalarında SEGBİS'in kullanılmasının faydaları olduğu kadar sakıncaları da vardır. SEGBİS'in etkisi, özellikle sanığın duruşmada hazır bulunma hakkı bakımından görülmektedir. Usulüne uygun kullanılmayan SEGBİS, özellikle sanıklar açısından adil yargılanma hakkının ihlal edilmesine neden olmaktadır.

B. Yargıtay'ın Yaklaşımı

Yukarıda da belirtildiği üzere, sanığın duruşmada hazır bulunması, sanık açısından bir hak olarak düzenlenmiştir. Ancak bu hak mutlak bir hak değildir. Kamu güvenliği, sanığın duruşma düzenini bozması gibi nedenlerle, sanık olmadan da duruşma yapılabilecektir. Bu durumda, duruşmada hazır

³⁰ Halil Güner, "SEGBİS Sisteminin Cezaevi Uygulamasının Adil Yargılanma Hakkı Yönünden Değerlendirilmesi," *Terazi Hukuk Dergisi* 9, no.99 (2014): 84.

bulunmasına izin verilmeyen sanık, duruşmalara SEGBİS vasıtası ile katılabilecek ve savunmasını yapabilecektir.

Sanığın sorgusunun SEGBİS aracılığı ile yapılması, sanığın yokluğu hallerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Görüntülü ve sesli iletişim tekniği kullanılarak sorgu yapma yöntemi, CMK'nın 196/4. maddesi ile mümkün kılınmıştır: *"Hâkim veya mahkemenin zorunlu gördüğü durumlarda, aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle yurt içinde bulunan sanığın sorgusu yapılabilir veya duruşmalara katılmasına karar verilebilir."*

Ceza yargılamasında SEGBİS'in kullanılmasına ilişkin Yargıtay 16. Ceza Dairesine intikal eden bir olay şöyledir: İlk derece mahkemesinde yapılan yargılama sırasında, sanık ve müdafii, sanığın savunmasının SEGBİS aracılığıyla alınmasını istememiş ve duruşmada hazır bulunmayı talep etmişlerdir. Buna rağmen, sanığın savunması SEGBİS aracılığıyla alınmıştır. Mahkeme, sanık hakkında mahkûmiyet hükmü kurmuştur.

Yargıtay 16. Ceza Dairesi, olayın şartlarını değerlendirerek, sanığın savunma hakkının kısıtlandığına karar vermiştir. Yargıtay 16. Ceza Dairesinin verdiği kararlar³¹ doğrultusunda, SEGBİS aracılığı ile sanığın savunmasının alınması sırasında uyulması gereken kuralları aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

1. Kural, sanığın duruşmada hazır bulundurulmasıdır. SEGBİS ile sanığın sorgusunun yapılması ise istisnadır.
2. SEGBİS, ancak zorunlu nedenlerin bulunması durumunda sanığın sorgusu için kullanılabilir. Mahkeme, zorunlu nedenin ne olduğunu gerekçeli bir şekilde belirtmeli ve delillendirmelidir. Sevk masrafları,

³¹ Yar. 16. CD, E. 2015/1076, K. 2015/1932, 19.06.2015; Yar. 16. CD, E. 2015/1078, K. 2015/1930, 19.06.2015; Yar. 16. CD, E. 2015/1083, K. 2015/1926, 19.06.2015, (Kazanıcı İçtihat ve Bilgi Bankası).

güvenlik, ulaşım zorluğu gibi nedenler zorunlu neden olarak kabul edilemez.

3. SEGBİS yolu ile savunma alınması, sanığın açık kabulüne dayanmalıdır. Sanığa, duruşmada hazır bulunma hakkının bulunduğu hatırlatılmadan ve sanığın rızası alınmadan SEGBİS vasıtası ile savunma almak, savunma hakkının ihlalidir.
4. SEGBİS ile savunma alınması hâlinde, talebi doğrultusunda sanığın yanında da müdafii bulunması olanağının sağlanması koşulları gerçekleştiğinde, savunma hakkının kısıtlanmadığı kabul edilebilecektir.

SEGBİS'in kullanılmasına ilişkin olarak Yargıtay 16. Ceza Dairesinin ortaya koyduğu bu kurallar, daha sonra Yargıtay Ceza Genel Kurulu tarafından da benimsenmiştir.³²

C. Anayasa Mahkemesi'nin Yaklaşımı

Anayasa Mahkemesinin 2020 yılında imza attığı Şehrivan Çoban kararı³³, ceza yargılamalarında SEGBİS'in kullanılmasına ilişkin kıstasların ortaya konulduğu önemli bir karardır. Başvuran, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklu olarak yargılanmaktadır. Van 2. Ağır Ceza Mahkemesinde yapılan yargılamanın 15.03.2016 tarihli ilk celsesinde başvuran, duruşmada hazır bulunarak müdafii eşliğinde tercüman aracılığı ile savunma yapmıştır.³⁴ Daha sonra başvuran, tutuklu olarak bulunduğu Van M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumundan, Van il merkezinde ve çevresinde meydana gelen terör olayları, terör faaliyetleri yapılacağına ilişkin güvenlik

³² Yerdelen, "Ceza Muhakemesinde," 277.

³³ AYM, Şehrivan Çoban, BN. 2017/22672, 06.02.2020, (<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/>).

³⁴ Şehrivan Çoban, p. 20.

endişeleri ve koğuş kapasitesinin aşılması nedenleri ile Ankara Sincan Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna sevk edilmiştir.³⁵

Mahkeme, başvuranın bulunduğu infaz kurumuna müzekkere yazarak, başvuranın 14.04.2016 tarihinde yapılması planlanan duruşmaya SEGBİS aracılığı ile katılımının sağlanmasını istemiştir.³⁶ Başvuran ise SEGBİS aracılığı ile duruşmaya katılmak istemediğini ve duruşmada hazır bulunarak savunma yapmak istediğini beyan etmiştir.³⁷ Bunun üzerine 14.04.2016 tarihli celse sanığın yokluğunda icra edilmiştir.³⁸

Yargılamanın 12.05.2016 tarihli son celsesi için mahkeme, duruşma tarihinde başvuranın SEGBİS odasında hazır edilmesi için infaz kurumuna tekrar müzekkere yazmıştır.³⁹ Başvuran, mahkemeye sunduğu bir dilekçe ile, Yargıtay kararlarına da atıf yaparak, savunma hakkının kısıtlanmaması için duruşmada hazır bulundurulmasının gerekli olduğunu ve SEGBİS yöntemi ile kendisini etkin bir şekilde savunmasının mümkün olmadığını belirterek SEGBİS odasında hazır bulunmayacağını, duruşmaya bizzat katılmak istediğini beyan etmiştir.⁴⁰

Yargılamanın 12.05.2016 tarihli son celsesinde mahkeme, başvuranın talebini değerlendirmiş ve başvuranın savunmasının esaslı bölümünü oluşturan sorgusunun birinci celsede mahkeme huzurunda yapıldığı, başvuranın duruşmada hazır bulundurulmasının güvenlik sorunlarına yol açabileceği ve SEGBİS yöntemi ile savunma alınmasının

³⁵ Şehrivan Çoban, p. 23-24.

³⁶ Şehrivan Çoban, p. 25.

³⁷ Şehrivan Çoban p. 26.

³⁸ Şehrivan Çoban, p. 27.

³⁹ Şehrivan Çoban, p. 30.

⁴⁰ Şehrivan Çoban, p. 31.

ilgili mevzuata uygun olduğu gerekçeleriyle talebin reddine karar vermiştir.⁴¹ Başvuranın yokluğunda duruşmaya devam edilmiş ve başvuran hakkında silahlı terör örgütü üyesi olma suçundan 8 yıl 9 ay hapis cezasına hükmedilmiştir.⁴²

Başvuran, ilk derece yargılamasında SEGBİS aracılığı ile duruşmalara katılmaya rızasının olmadığını, duruşmalarda bizzat hazır bulunmayı talep ettiği hâlde usule aykırı bir şekilde yokluğunda duruşma yapıldığını, ilk derece mahkemesinin kararının usul ve yasaya aykırı olduğunu belirterek hükmü temyiz etmiştir.⁴³ Yargıtay 16. Ceza Dairesi ise ilk derece mahkemesinin hükmünü onamıştır.⁴⁴ Temyiz talebi de yerinde görülmeyen başvuran, 02.05.2017 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

Başvuran, yapmış olduğu bireysel başvuruda, SEGBİS aracılığı ile duruşma yapılmasının savunma açısından kendisini zor duruma düşürmesi nedeniyle bu şekilde duruşmalara katılmayı reddettiğini, mahkeme tarafından gıyabında duruşma yapılarak adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.⁴⁵ Adalet Bakanlığı ise, güvenlik endişeleri nedeniyle başvuranın duruşmalara SEGBİS ile katılımının kararlaştırıldığını, başvuranın SEGBİS ile duruşmalara katılmayı reddetmesi nedeniyle başvuranın yokluğunda fakat müdafinin katılımıyla yargılamanın yapıldığını ve bu şekildeki bir yargılamanın adil yargılanma hakkını ihlal etmediğini savunmuştur.⁴⁶

⁴¹ Şehrivan Çoban, p. 32.

⁴² Şehrivan Çoban, p. 34.

⁴³ Şehrivan Çoban, p. 35.

⁴⁴ Şehrivan Çoban, p. 36.

⁴⁵ Şehrivan Çoban, p. 64.

⁴⁶ Şehrivan Çoban, p. 65-66.

Anayasa Mahkemesi, söz konusu başvuruyu değerlendirmeye gerek Anayasa gerekse Sözleşme ile güvence altına alınan adil yargılanma hakkına değinerek başlamıştır. Anayasa'nın 36. maddesi gereğince herkes, iddia, savunma ve adil yargılanma hakkına sahiptir.⁴⁷ Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı, duruşmada hazır bulunma hakkını da kapsamaktadır.⁴⁸

Duruşmada hazır bulunma hakkı, sadece istisnai hâllerde sınırlandırılabilir.⁴⁹ Kişinin temel hak ve hürriyetlerinden olan adil yargılanma hakkı, ancak Anayasa'nın 13. Maddesine uygun olarak sınırlandırılabilir. Bu nedenle duruşmada hazır bulunma hakkına yönelik sınırlandırmaların da Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olması gerekmektedir. Anayasa'nın 13. Maddesine uygun olmayan sınırlandırmalar, adil yargılanma hakkının ihlalini teşkil edecektir.⁵⁰

Temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması, Anayasa'nın 13. Maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre temel hak ve hürriyetlere yapılan müdahaleler, kanuni olma, haklı bir sebebe dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olmak zorundadır. Başvuranın duruşmada hazır bulunma hakkına yapılan müdahalenin de bu koşullara uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekmektedir.⁵¹

Anayasa Mahkemesi, ilk olarak müdahalenin kanuni olup olmadığı hususunda bir değerlendirme yapmıştır. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 196. maddesinin 4. Fıkrası şu şekildedir: "*Hâkim veya mahkemenin zorunlu gördüğü durumlarda, aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin*

⁴⁷ Şehrivan Çoban, p. 72.

⁴⁸ Şehrivan Çoban, p. 73.

⁴⁹ Şehrivan Çoban, p. 76.

⁵⁰ Şehrivan Çoban, p. 79.

⁵¹ Şehrivan Çoban, p. 81.

kullanılması suretiyle yurt içinde bulunan sanığın sorgusu yapılabilir veya duruşmalara katılmasına karar verilebilir.” Başvuranın duruşmada bizzat hazır bulunma talebinin yerel mahkeme tarafından reddedilmesi bu hükme dayanmaktadır. Dolayısıyla müdahalenin kanunilik ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.⁵²

Kanunilik ölçütünü karşıladığı anlaşılan müdahale, ikinci olarak, meşru amaç taşıyıp taşımadığı yönünden incelenmiştir. Yerel mahkeme, başvuranın duruşmaya bizzat katılma talebini, başvuranın daha önce mahkeme huzurunda savunma yaptığı ve başvuranın mahkemeye transferinin kendisinin ve beraberindeki kamu görevlilerinin yaşamı açısından risk oluşturacağı gerekçesiyle reddetmiştir.⁵³ Anayasa Mahkemesi, söz konusu müdahalenin, kamu düzeninin ve gerek başvuranın gerekse başvurana refakat edecek güvenlik görevlilerinin güvenliğinin korunması bakımından meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varmıştır.⁵⁴ Buna ilaveten, müdahalenin ceza infaz kurumunda bulunan kişilerin duruşma salonuna transferleri nedeniyle oluşan gecikmelerin azaltılması ve yargılamaların hızlandırılması bakımından da meşru bir amaca dayandığı sonucuna ulaşılmıştır.⁵⁵

Anayasa Mahkemesi, son olarak, söz konusu müdahalenin ölçülülük ilkesini karşılayıp karşılamadığını incelemiştir. Ölçülülük ilkesi, kendi içerisinde, elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır.⁵⁶ Müdahalenin ölçülü olup olmadığı açısından

⁵² Şehrivan Çoban, p. 82.

⁵³ Şehrivan Çoban, p. 87-88.

⁵⁴ Şehrivan Çoban, p. 87.

⁵⁵ Şehrivan Çoban, p. 88.

⁵⁶ Şehrivan Çoban, p. 89.

yapılacak değerlendirme; elverişlilik, gereklilik ve orantılılık sırası ile yapılmaktadır.

Ölçülülük ilkesi açısından ilk olarak, müdahalenin elverişli olup olmadığı incelenmelidir. Elverişlilik, müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını ifade etmektedir.⁵⁷ Somut olayda başvuranın duruşmada hazır bulunma hakkına yapılan müdahalenin amacı, başvuranın mahkemeye nakli sırasında kendisinin ve beraberindeki güvenlik görevlilerinin güvenliğinin korunması ve makul sürede yargılama yapılmasıdır.⁵⁸ Anayasa Mahkemesine göre, yapılan müdahale, başvuranın ve kamu görevlilerinin güvenliğinin korunması ve makul sürede yargılama yapılması amaçlarına ulaşılması bakımından elverişli bir araçtır.⁵⁹

Ölçülülük ilkesi bakımından, ikinci olarak, müdahalenin gerekli olup olmadığı incelenmelidir. Sanığın duruşmada hazır bulunma hakkına yapılan müdahalenin, amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasının yanında, amacı gerçekleştirmek için gerekli olması da gerekmektedir. Gereklilik, amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını ve aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını ifade etmektedir.⁶⁰

Somut olayda Anayasa Mahkemesi, başvuranın duruşma tarihinde mahkemeye transferi için makul bir çaba gösterildiğine dair bir veriye ulaşamamıştır. İlk derece mahkemesi, başvuranın duruşmada hazır bulunma talebini, genel olarak bir güvenlik sorununun varlığına işaret ederek reddetmiş ve başvuranın duruşmaya katılmasına yönelik bir

⁵⁷ Şehrivan Çoban, p. 89.

⁵⁸ Şehrivan Çoban, p. 99.

⁵⁹ Şehrivan Çoban, p. 99.

⁶⁰ Şehrivan Çoban, p. 89.

çaba sarf etmemiştir.⁶¹ Anayasa Mahkemesi, ilk derece mahkemesinin, başvuranın duruşmaya katılmasını sağlamak için herhangi bir alternatif yöntemi denemeden (duruşmanın başka bir günde yapılması gibi) ve SEGBİS yönteminin kullanılmasının zorunlu olduğunu göstermeden başvuranın talebini reddettiği kanaatine varmıştır.⁶² Bu nedenle Anayasa Mahkemesi, müdahalenin gerekli olmadığı sonucuna varmıştır.

Ölçülülük ilkesinin son aşaması ise, müdahalenin orantılılık ölçütünü karşılayıp karşılamadığına ilişkin olarak yapılan değerlendirmedir. Orantılılık, bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir.⁶³ Şehrivan Çoban başvurusunda Anayasa Mahkemesi, müdahalenin gerekli olmadığı sonucuna vardığından, ölçülülük ilkesi açısından ayrıca orantılılık incelemesi yapmamıştır.

Anayasa Mahkemesi, yukarıda açıklanan gerekçeler doğrultusunda, ilk derece mahkemesi tarafından yapılan yargılama sırasında, başvuranın adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine oyçokluğu ile karar vermiştir.⁶⁴

D. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Yaklaşımı

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Marcello Viola-İtalya kararı, ceza yargılamalarında video-konferans yönteminin kullanılmasına ilişkin kriterlerin ortaya konulduğu önemli bir karardır.

⁶¹ Şehrivan Çoban, p. 100.

⁶² Şehrivan Çoban, p. 101.

⁶³ Şehrivan Çoban, p. 89.

⁶⁴ Şehrivan Çoban, p. 104.

Başvuran Marcelo Viola, cinayet, mafya tarzı bir örgüte üye olma ve yasaya aykırı silah bulundurma suçlarından dolayı tutuklu olarak yargılanmıştır.⁶⁵ Başvuran, ilk derece mahkemesi tarafından, 15 yıl hapis cezasına mahkûm edilmiştir.⁶⁶ Başvuran bu karara karşı istinaf mahkemesine itiraz etmiştir. İstinaf aşamasında başvuran, tutuklu bulunduğu hapisshaneden duruşma salonuna getirilmemiştir.⁶⁷ Başvuranın, istinaf mahkemesinde yapılan duruşmalara, video-konferans yöntemi kullanılarak katılımı sağlanmıştır. İstinaf mahkemesi, başvurunu, ömür boyu hapis ve iki yıl hücre cezasına mahkûm etmiştir.⁶⁸ Başvuran, istinaf mahkemesinin kararına karşı temyiz başvurusunda bulunmuştur. Temyiz başvurusunda ise, duruşmalara katılımı ile ilgili olarak adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine dair herhangi bir şikâyette bulunmamıştır.⁶⁹ Yüksek Mahkeme, başvuran hakkında verilen kararın usul ve yasaya uygun olduğunu belirterek, başvuranın temyiz talebini reddetmiştir.⁷⁰

Başvuran, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yaptığı başvuruda, istinaf mahkemesinde yapılan yargılama sırasında video-konferans yönteminin kullanılmasının kendi rızasına dayanmadığını ifade etmiştir.⁷¹ Duruşmalara video-konferans sistemi ile katılması nedeniyle avukatıyla düzgün bir iletişim kuramadığını belirten başvuran, savunma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.⁷² İtalya hükümeti ise şikâyet konusu

⁶⁵ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Marcello Viola-İtalya, BN. 45106/04, T. 05.01.2007, p. 5-6, (<http://hudoc.echr.coe.int/>).

⁶⁶ Marcello Viola-İtalya, p. 6.

⁶⁷ Marcello Viola-İtalya, p. 14.

⁶⁸ Marcello Viola-İtalya, p. 15.

⁶⁹ Marcello Viola-İtalya, p. 17.

⁷⁰ Marcello Viola-İtalya, p. 18.

⁷¹ Marcello Viola-İtalya, p. 26.

⁷² Marcello Viola-İtalya, p. 44-48.

yargılamada kullanılan video-konferans sisteminin başvuranın duruşmalara etkili bir şekilde katılımını sağladığını ve başvuranın duruşma salonunda bulunan avukatına, dışarıdan üçüncü bir kişi tarafından herhangi bir dinleme teşebbüsüne karşı önlem alınan bir telefon bağlantısı ile özel olarak danışabilme imkânına sahip olduğunu ileri sürmüştür.⁷³

Mahkeme, söz konusu başvuru hakkındaki kararına, adil bir yargılama için sanığın mahkeme nezdinde hazır bulunmasının önemine atıf yaparak başlamıştır.⁷⁴ Cezai bir suç ile itham edilen kişi, duruşmada bulunma hakkına sahiptir.⁷⁵ Ancak sanığın duruşmalara video-konferans yöntemi ile katılımının sağlanması da Sözleşme'ye aykırı değildir.⁷⁶ Yargılamalarda video-konferans yöntemine başvurulmasında meşru bir amaç güdülmelidir.⁷⁷

Mahkeme, başvuranın video-konferans aracılığı ile duruşmalara katılmasının meşru bir amaca dayanıp dayanmadığını incelemiştir. Mahkeme, başvuranın durumundaki bir mahkûmun mahkemeye transferinde ciddi güvenlik önlemleri alınması gerektiğine, mahkûmun firar etme veya saldırıya uğrama riskinin ve mensubu olduğu suç örgütü ile tekrar temasa geçme olasılığının bulunduğu ve mağdur ve tanık gibi davaya taraf diğer kişiler üzerinde büyük bir baskıya sebep olabileceğine işaret etmiştir.⁷⁸ Mahkeme'ye göre, kargaşanın ve suçun önlenmesi, mağdur ve tanıkların yaşam, özgürlük ve güvenlik haklarının korunması ve makul sürede yargılama yapılması meşru bir amaç olarak kabul edilmelidir.⁷⁹

⁷³ Marcello Viola-İtalya, p. 35-43.

⁷⁴ Marcello Viola-İtalya, p. 50.

⁷⁵ Marcello Viola-İtalya, p. 52.

⁷⁶ Marcello Viola-İtalya, p. 67.

⁷⁷ Marcello Viola-İtalya, p. 67.

⁷⁸ Marcello Viola-İtalya, p. 69-72.

⁷⁹ Marcello Viola-İtalya, p. 72.

Mahkeme, sanık ile müdafisinin bir mahremiyet içerisinde görüşme hakkının bulunduğunu ifade etmektedir.⁸⁰ Somut olayda başvuranın müdafisi ile üçüncü kişiler tarafından dinlenilmeden görüşme hakkının ihlal edildiğine dair hiçbir delil göremeyen Mahkeme, başvuranın avukatı ile bir mahremiyet içerisinde görüşme hakkının somut olayda sağlandığını belirtmiştir.⁸¹

Sonuç olarak Mahkeme, başvuranın duruşmalara video-konferans yöntemiyle katılımının sağlanmasında, savunmanın, yargılamanın diğer tarafına nazaran daha dezavantajlı bir konuma düşürülmediği ve yargılama esnasında başvuranın adil yargılanma hakkının özünde bulunan hak ve yetkilerini kullanma imkânına sahip olduğu kanaatine varmıştır.⁸² Mahkeme, Sözleşme'nin 6. maddesinin ihlal edilmediğine oybirliği ile karar vermiştir.

Marcello Viola başvurusunda Mahkeme'nin ihlal kararı vermemesinin sebebi, video-konferans yöntemine başvurulmasında meşru bir amaç güdülmesi ve yargılama esnasında başvuranın duruşma salonunda bulunan müdafisi ile herhangi bir dinleme teşebbüsüne karşı önlem alınan telefon bağlantısı ile mahremiyet içerisinde görüşme imkânına sahip olmasıdır. Ülkemizde SEGBİS uygulamasına, kamu güvenliği ve düzeninin korunması amacı ile değil, daha çok sevklerin masraflı olması veya ceza infaz kurumlarının dolu olması sebebiyle başvurulmaktadır. Yargılama sırasında müdafi, her zaman sanığın yanında hazır bulunmalıdır. Müdafi, sanığın yanında yer almıyor ve duruşma salonunda bulunuyor ise, sanık ile müdafi arasında mahremiyet içerisinde görüşmelerini sağlayacak bir iletişim hattı bulunmalıdır. Ne yazık ki ülkemizde böyle bir uygulama bulunmamaktadır.

⁸⁰ Marcello Viola-İtalya, p. 75.

⁸¹ Marcello Viola-İtalya, p. 75.

⁸² Marcello Viola-İtalya, p. 76-77.

Marcello Viola-İtalya kararının, video-konferans veya SEGBİS yönteminin kullanıldığı yargılamalarda emsal teşkil edebilmesi için, sanığın duruşmada hazır bulunmasının kısıtlanması meşru bir amaca dayanmalı ve sanığın savunma hakkını kullanabilmesi için yukarıda ifade edilen usulî güvenceler sağlanmalıdır.⁸³ Marcello Viola-İtalya kararı, sanığın duruşmada hazır bulunma hakkını tümüyle ortadan kaldıracak ve her durumda uygulanabilecek bir açık çek olarak görülmemelidir.⁸⁴

III. PANDEMİ DÖNEMİ VE SANIĞIN DURUŞMADA HAZIR BULUNMASI

Olağan dönemlerde olduğu gibi, doğal afet, tehlikeli salgın hastalıklar veya ağır ekonomik bunalım vb. durumların görüldüğü olağanüstü dönemlerde de yargı işlemeye devam etmek zorundadır. Bununla beraber, yargı faaliyetleri sırasında bireylerin yargısal temel haklarının da korunup gözetilmesi şarttır. Olağanüstü dönemlerde dahi, yargı faaliyetlerinin bireylerin temel hakları korunup gözetilerek yürütülmesi gerekmektedir. Aksi takdirde adil bir yargılamadan söz edilemeyecektir.

2020 yılının mart ayıyla beraber tüm dünyayı etkisi altına alan ve Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından pandemi ilan edilen Covid-19⁸⁵ salgını, diğer tüm alanları etkilediği gibi yargı

⁸³ Yerdelen, "Ceza Muhakemesinde," 279.

⁸⁴ Ersan Şen, "Sanığın Mahkemeye Çıkma Hakkı," Haber7, erişim tarihi: Mayıs 5, 2021, <http://www.haber7.com/yazarlar/prof-dr-ersan-sen/1830305-sanigin-mahkemeyecikma-hakki>.

⁸⁵ "Yeni Koronavirüs Hastalığı (Covid-19), ilk olarak Çin'in Vuhan Eyaleti'nde 2019 yılının aralık ayının sonlarında solunum yolu belirtileri (ateş, öksürük, nefes darlığı) gelişen bir grup hastada yapılan araştırmalar sonucunda 13 Ocak 2020'de tanımlanan bir virüstür. İlk olarak Çin'in Vuhan Eyaletinde görülen Covid-19 virüsü, daha sonra insandan insana bulaşarak Çin Halk Cumhuriyeti'nin diğer eyaletlerine ve tüm dünyaya

alanını da etkilemiştir. Yargı faaliyetlerinin, toplum sağlığını riske atmadan yürütülebilmesi için birtakım tedbirlerin alınması gerekli olmuştur.

Covid-19 virüsünün ülkemizde de görülmesi üzerine, başta T.C. Cumhurbaşkanlığı olmak üzere tüm kurum ve kuruluşlar tarafından salgından korunmak ve salgının yayılmasını önlemek için çeşitli tedbirler alınmaya başlanmıştır. Yargı alanında da Adalet Bakanlığı ve Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından birtakım tedbirler alınmış ve bu tedbirler derhal uygulanmaya başlanmıştır.

Pandemiyle mücadeleye yönelik tedbirlerin hayata geçirilmesiyle, bu tedbirlerin kişinin temel hak ve özgürlüklerine sınırlandırma getirdiği tartışılmaya başlanmıştır. Çalışmanın bu kısmında, pandemi sürecinde yargının işleyişine ilişkin alınan tedbirlerin, bireyin yargısal temel haklarından olan sanığın duruşmada hazır bulunma hakkına olan etkisi değerlendirilecektir.

A. Covid-19 Pandemisi Kapsamında Yargı Alanındaki Tedbirler İle Bu Tedbirlerin Sanığın Duruşmada Hazır Bulunma Hakkına ve SEGBİS Kullanımına Etkisi

Covid-19 virüsünün ülkemizde görülmesi ile birlikte, başta T.C. Cumhurbaşkanlığı olmak üzere tüm kurum ve kuruluşlar tarafından birtakım tedbirler alındığı yukarıda ifade edilmişti. Yargı alanında da Adalet Bakanlığı ve Hâkimler ve Savcılar Kurulu, yargısal faaliyetlerin kişilerin sağlığını riske atmadan yürütülebilmesi için, Sağlık Bakanlığı bünyesinde oluşturulan Koronavirüs Bilim Kurulunun önerileri doğrultusunda birtakım tedbirler almıştır. Çalışmada, yargı alanında alınan Covid-19 pandemisi tedbirlerinden, sanığın duruşmada hazır bulunma hakkına ilişkin olanlar derlenerek, bu tedbirlerin sanığın

yayılmıştır". (Daha geniş bilgi için bkz: Sağlık Bakanlığı, "COVID-19 Nedir?," erişim tarihi: Mart 21, 2021, <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66300/covid-19-nedir-.html>).

duruşmada hazır bulunma hakkına olan etkileri yorumlanacaktır.

Hâkimler ve Savcılar Kurulu, Covid-19 pandemisi kapsamında aldığı tedbirleri ilk olarak 13.03.2020 tarihli kararı ile açıkladı. Bu karar ile *“Sağlık Bakanlığı bünyesinde oluşturulan Koronavirüs Bilim Kurulu’nun önerileri kapsamında; yargılama faaliyetlerinin yürütülmesinde herhangi bir soruna sebebiyet vermemek amacıyla, tutuklu işlere yönelik soruşturma ve kovuşturmalar ile ivedi sayılacak diğer hususlar haricinde duruşma ve keşiflerin ertelenmesi ile gerekli görülen hallerde SEGBİS uygulaması kullanılması hususunun mahkemelerimizce değerlendirilmesi”*⁸⁶ yönünde hâkim ve savcılara öneride bulunuldu. Bu öneriyle, tutuklu ve ivedi işler dışında duruşmaların ertelenmesi, eğer duruşma yapılacak ise SEGBİS yolu ile duruşmaların icra edilmesi mahkemelere tavsiye edilmiş ve takdir mahkemelere bırakılmıştır.

26.03.2020 tarihinde yürürlüğe giren 7226 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un geçici 1. maddesi ile, 30.04.2020 (bu tarih dâhil) tarihine kadar duruşmaların ve müzakerelerin ertelenmesi de dâhil olmak üzere alınması gereken diğer tüm tedbirler ile buna ilişkin usul ve esasları belirleme yetkisi, ilk derece yargı mercileri ile bölge adliye ve bölge idare mahkemeleri bakımından Hâkimler ve Savcılar Kuruluna, adalet hizmetleri bakımından ise Adalet Bakanlığına verilmiştir.

7226 sayılı kanun ile Hâkimler ve Savcılar Kuruluna, yargı alanında gerekli tedbirleri alma ile buna ilişkin usul ve esasları belirleme yetkisinin verilmesi üzerine, Hâkimler ve Savcılar

⁸⁶ Hâkimler ve Savcılar Kurulu Genel Sekreterliği, Sayı: 87742275-010.07-0040-2020-94/16812, Konu: Corona Virüsü Hakkında Alınacak Tedbirler, 13.03.2020, erişim tarihi: Mart 21, 2021, (<https://www.hsk.gov.tr/>).

Kurulu, 30.03.2020 tarihinde yeni bir karar⁸⁷ almıştır. Bu karar ile *“tutuklu ve acil işler, dava zamanaşımı yakın olan soruşturma ve kovuşturma dosyaları ile ivedi sayılacak diğer iş ve işlemler haricindeki ilk derece adli ve idari yargı mercileri ile bölge adliye ve bölge idare mahkemelerine ait duruşmaların 30.04.2020 (bu tarih dâhil) tarihine kadar ertelenmesi”* kararlaştırılmıştır.

30.04.2020 tarihine gelindiğinde, risk unsurunun tamamen ortadan kalkmaması ve özellikle toplu yaşanan yerlerde riskin daha da fazla olması göz önünde bulundurularak, duruşmaların 15.06.2020 tarihine kadar ertelenmesine ihtiyaç duyulmuştur. Bu nedenle Hâkimler ve Savcılar Kurulu, 30.03.2020 tarihli ve 2020/51 sayılı kararı ile belirlenen tedbirlerin 15.06.2020 tarihine kadar aynen uygulanmasına devam olunmasına karar vermiştir.⁸⁸

Pandemi sürecinde yargının işleyişine yönelik Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından alınan birtakım tedbirlere yukarıda değinilmişti. Peki, bu tedbirler sanığın duruşmada hazır bulunma hakkını etkilemiş midir? Pandemi gerekçe gösterilerek sanığın duruşmada hazır bulunma hakkı kısıtlanmış mıdır? Çalışmanın bu kısmında bu soruların cevapları örnekler ile açıklanacaktır.

Yukarıda ifade edilmiş olan Hâkimler ve Savcılar Kurulu kararlarından da açıkça anlaşılacağı üzere, pandemi süreci boyunca tutuklu işlerde yargılama faaliyetlerine hiç ara verilmemiştir. Yani hakkındaki suç isnadı nedeniyle tutuklu olan sanıkların yargılama faaliyetlerine duruşmaların ertelendiği dönemde bile devam edilmiş ve hatta bu süreçte

⁸⁷ Hâkimler ve Savcılar Kurulu, Sayı: 87742275-010.07-0076-2020-139/21255, Konu: Covid-19 Kapsamında İlave Tedbirler, 30.03.2020, erişim tarihi: 21 Mart, 2021, (<https://www.hsk.gov.tr/>).

⁸⁸ Hâkimler ve Savcılar Kurulu Genel Sekreterliği, Sayı: 87742275-010.07-0076-2020, 30/04/2020 Konu: Covid-19 Kapsamında Alınan Tedbirlerin Uzatılması, 30.04.2020, erişim tarihi: 21 Mart, 2021, (<https://www.hsk.gov.tr/>).

yargılamalar tamamlanıp sanıklar hakkında hüküm dahi verilmiştir.

Pandemi döneminde de SEGBİS ile duruşmalara katılmayı kabul etmeyen ve duruşmada bizzat hazır bulunmak isteyen sanıkların duruşmada hazır bulunma hakkı korunmuştur. Bu nedenle duruşmaların icrasına yönelik olarak da birtakım tedbirlerin alınması gerekli olmuştur. Bunun için Adalet Bakanlığı tarafından Adalet Hizmetlerinde Koronavirüs Tedbirleri Kapsamında Yeni Çalışma Esasları Kılavuzu yayınlanmıştır. Adliyede bulunan herkese maske takma zorunluluğunun getirilmesi, duruşma salonlarının girişinde el antiseptiği bulundurulması, duruşma esnasında sosyal mesafeye dikkat edilmesi, duruşma salonlarının düzenli olarak temizlenmesi ve havalandırılması gibi tedbirlere uyularak duruşmalar icra edilmektedir.⁸⁹

Zile Ağır Ceza Mahkemesine intikal eden bir olayda sanık, çocuğun cinsel istismarı suçundan yargılanmaktadır.⁹⁰ Soruşturma aşamasında sulh ceza hâkimliğince tutuklanan sanık, Kırşehir E Tipi Ceza İnfaz Kurumunda bulunmaktadır. Sanık, ilk duruşmadan önce ağır ceza mahkemesine yazdığı dilekçe ile duruşmalarda bizzat hazır bulunmak istediğini ve mahkeme huzurunda savunma yapmak istediğini beyan etmiştir. Bunun üzerine ağır ceza mahkemesi, duruşma tarihinde sanığın mahkeme huzurunda hazır edilmesine yönelik tutuklu sanığın bulunduğu ceza infaz kurumuna müzekkere yazmıştır. Tutuklu sanık yapılan tüm duruşmalarda mahkeme huzurunda hazır edilmiştir. Duruşma esnasında duruşma salonunda bulunan herkes maske takmıştır. Bununla beraber,

⁸⁹ Adalet Bakanlığı, "Adalet Hizmetlerinde Koronavirüs Tedbirleri Kapsamında Yeni Çalışma Esasları Kılavuzu," erişim tarihi: Haziran 10, 2021, <https://rayp.adalet.gov.tr/Resimler/1/dosya/brosur.pdf>.

⁹⁰ Zile Ağır Ceza Mahkemesi, E. 2021/47, K. 2021/117, 26.05.2021.

duruşma salonuna belirli sayıda kişi alınmış ve sosyal mesafeye dikkat edilmiştir.

Zile Ağır Ceza Mahkemesi'ne intikal eden başka bir olayda ise sanık, kasten öldürme suçundan yargılanmaktadır.⁹¹ Soruşturma aşamasında sulh ceza hâkimliği tarafından tutuklanan sanık, Boğazlıyan T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda bulunmaktadır. Sanık müdafisi ağır ceza mahkemesine yazdığı dilekçede, müvekkilinin savunmasını mahkeme heyeti huzurunda yapmak istediğini ve bu nedenle sanığın duruşma günü mahkemede hazır edilmesini talep etmiştir. Tutuklu sanık, yapılan tüm duruşmalarda mahkeme heyeti huzurunda bizzat hazır bulunmuştur. Duruşmalar yine yukarıda belirtilen pandemi tedbirlerine uygun olarak icra edilmiştir.

Pandemi sürecinde, tutuklu işlerde duruşmaların ertelenmemesi ve pandemiye rağmen sanığın duruşmada hazır bulunma hakkının korunması, beraberinde birtakım sorunları getirmiştir. Bu sorunlardan biri de ceza infaz kurumunda bulunan tutuklu sanıkların duruşma için adliyeye getirilmesi ve duruşma bitiminde tekrar kuruma dönmesi olmuştur. Çünkü ceza infaz kurumunda bulunan sanıkların dışarı ile temas etmesi, dışarı ile temas sonrasında sanıkların tekrar kuruma dönmesi ve kurumların kalabalık ortamlar olması, Covid-19 virüsünün bulaşması için bir risk faktörüdür. Bu riski en aza indirmek amacıyla birtakım tedbirler almak gerekmiştir. Koronavirüs Bilim Kurulunun tavsiyeleri doğrultusunda, Adalet Bakanlığı tarafından aşağıdaki tedbirler alınmıştır:⁹²

1-Tutuklu ve hükümlülerin kolluk tarafından ceza infaz kurumlarına tesliminden önce, hastaneye götürülerek ilgilinin

⁹¹ Zile Ağır Ceza Mahkemesi, E. 2021/68, K. 2021/119, 04.06.2021.

⁹² Adalet Bakanlığı, "Kovid-19 Pandemi Sürecinde Ceza İnfaz Kurumları – I," erişim tarihi: Mart 21, 2021, <https://cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/ceza-infaz-kurumlarinda-kovid-19-pandemi-surecine-dair-kamuoyu-aciklamasi17062020045113>.

Covid-19 açısından muayenesi yapılarak PCR testinin sonucuna göre hareket edilmesi sağlanmaktadır. Test sonucunun negatif çıkması, kuruma kabulde ön koşul olarak uygulanmaktadır.

3-Test sonucu negatif çıkmış olsa da kuruma alınan tutuklu veya hükümlüler, 14 gün boyunca özel oda/koğuşlarda izole edilerek günlük semptom takipleri yapılmaktadır.

4-14 günlük izolasyon sürecinin bitiminde, girişte yapılmış olan PCR testine ek olarak, yeni bir PCR testi yapılmakta ve PCR testi negatif çıkan tutuklu/hükümlülerin oda/koğuş planlanmasına geçilmektedir. İzolasyon süreci içerisinde hastalık belirtisi gösteren veya izolasyon sonrası PCR testi pozitif çıkanlar, koruyucu önlemler alınarak ivedilikle ilgili sağlık kurumuna sevk edilmektedir.

Pandemi döneminde yargı faaliyetlerinin toplum sağlığını riske atmadan yürütülebilmesi için birtakım tedbirlerin alınması gerekli olmuştur. Bu dönemde yargılamalar, Sağlık Bakanlığının önerileri doğrultusunda Hâkimler ve Savcılar Kurulu ve Adalet Bakanlığı tarafından alınan tedbirlere riayet edilerek gerçekleştirilmiştir. Pandemiye rağmen duruşmada bizzat hazır bulunmak isteyen sanığın hakkı korunmuştur. Sonuç olarak pandemi, sanığın duruşmada hazır bulunma hakkının kısıtlanması için bir gerekçe olarak kabul edilmemiştir.

SONUÇ

Teknolojinin hızla geliştiği bir çağda, hukuk sistemlerinin buna kayıtsız kalması düşünülemeyecektir.⁹³ Teknolojik gelişmeler, hukuk sistemlerine de doğrudan etki etmektedir. Bu etkiyi özellikle ceza yargılamalarında görmekteyiz. Günümüzde ceza yargılamalarının vazgeçilmez bir unsuru haline gelen

⁹³ Fahri Gökçen Taner ve Akif Yıldırım, "Suç İsnadına veya Medeni Hak ve Yükümlülüklerle İlişkin Uyuşmazlıklarda Duruşmaya Video Konferans Yöntemiyle Uzaktan Katılma," *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 70, no. 1 (2021): 1.

SEGBİS, 2013 yılında teknolojinin de ilerlemesi ile birlikte hukukumuzda giren oldukça önemli bir dijital uygulamadır.

SEGBİS uygulaması ile görüntülü ve sesli iletişim teknikleri kullanılarak ilgililerin duruşmaya uzaktan katılımları sağlanmaktadır. SEGBİS, sanığın duruşmada hazır bulunmadan da savunmasının alınabilmesinin yollarını açmıştır.⁹⁴ Bu yöntemin kullanılması hukuk sistemlerine, transfer masraflarından tasarruf etme ve yargılamayı makul sürede tamamlama gibi birçok avantaj sağlamaktadır. Bununla birlikte SEGBİS, bireylerin adli süreçlere katılımlarını büyük ölçüde kolaylaştıran bir işleve sahiptir.

SEGBİS'in yargılamaya sağladığı kolaylıklar inkâr edilemez. Ancak bu sistem, adil yargılanma hakkı kapsamındaki birçok güvenceyi sınırlamaktadır. SEGBİS, sanıklar açısından duruşmada bizzat hazır bulunma hakkına belirli ölçüde gölge düşürmekte ve yargılama sürecine aktif olarak katılım sağlama yönünden daha sınırlı bir menfaat sağlamaktadır. Bu nedenle sanığın duruşmada hazır bulunma hakkının kısıtlanmasının ve SEGBİS aracılığı ile duruşmalara katılımının neden gerekli olduğu yargılama makamları tarafından gösterilmelidir. Nitekim 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu da hâkim veya mahkemenin ancak zorunlu gördüğü durumlarda SEGBİS aracılığı ile duruşmalara katılıma karar verebileceğini düzenlemiştir.

Ülkemizde uygulanan SEGBİS yöntemi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi standartlarına tam anlamıyla uygun değildir. SEGBİS yöntemine genellikle yargılama giderlerini azaltmak ve makul sürede yargılama yapmak amacı ile başvurulmaktadır. Yapılan yargılamalar sırasında, duruşma salonunda bulunan müdafî ile cezaevinde bulunan sanık, herhangi bir dinleme teşebbüsüne karşı önlem alınan telefon bağlantısı ile mahremiyet içerisinde görüşme

⁹⁴ Kolcu, "Adil Yargılanma," 271.

imkânına sahip değildir. Bununla beraber, mahkemelerin ağır iş yükü sebebi ile sanığın duruşmaya katılmasını sağlamak için herhangi bir alternatif yöntem arayışına girilmesi de söz konusu değildir. Adil bir yargılama için 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve SEGBİS Yönetmeliği, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi kararlarında belirtilen ilkelere uygun olarak revize edilmelidir.

Teknolojinin getirdiği yenilikler, yargı alanını kaçınılmaz olarak etkilemiş ve etkilemeye de devam edecektir. Pandemi süreci ile dijitalleşme hayatın tüm alanlarında etkisini artırdığı gibi hukuk alanında da dijital uygulamalar önem kazanmıştır. Bu nedenle, yargı sistemi çağın gereklerine göre düzenlenmeli, dinamik olmalıdır.⁹⁵ Ancak düzenlemeler, temel hak ve hürriyetlerin korunması ve geliştirilmesi esas alınarak yapılmalıdır. Pandemi döneminde duruşmada bizzat hazır bulunmak isteyen sanığın haklarının korunması bu anlamda olumlu bir durum olarak değerlendirilmektedir.

Her dijital uygulamada ortaya çıkan “kolaylık,” beraberinde birtakım hak kayıplarına da yol açabilmektedir. Sunulan kolaylıkların hak kayıplarına sebebiyet vermemesi için yapılan hukuki düzenlemelerin asıl unsurunun “insan” olduğunun ihmal edilmeden yapılması gerektiği düşünülmektedir. Dijital uygulamaların, adil yargılanma hakkı ve diğer tüm haklarda bir “araç” olarak kullanılması ve bu uygulamaların “esas” unsur olan hakkın kullanılması noktasında engel teşkil etmemesi gerekmektedir.

⁹⁵ Arif Gözel, “Yargılamada Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) Kullanımı,” Academia, erişim tarihi: Mart 21, 2021, https://www.academia.edu/12580753/Yarg%C4%B1lamada_Ses_ve_G%C3%B6r%C3%BCnt%C3%BC_Bili%C5%9Fim_Sistemi_SEGB%C4%B0S_Kullan%C4%B1m%C4%B1.

Hakem Değerlendirmesi: Çift kör hakem.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek alıp almadığını belirtmemiştir.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Etik Kurul Onayı: Yazarlar etik kurul onayının gerekmediğini belirtmiştir.

Yazar Katkı Oranı: Mehmet Çatlı %50; Elifsu Beyza Demir %50.

Peer Review: Double peer-reviewed.

Financial Support: The authors have not declared whether this work has received any financial support.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Ethics Committee Approval: The authors stated that ethics committee approval is not required.

Contribution Rate: Mehmet Çatlı 50%; Elifsu Beyza Demir 50%

KAYNAKÇA

- Adalet Bakanlığı. "Adalet Hizmetlerinde Koronavirüs Tedbirleri Kapsamında Yeni Çalışma Esasları Kılavuzu." Erişim Tarihi: Haziran 10, 2021. <https://rayp.adalet.gov.tr/Resimler/1/dosya/brosur.pdf>.
- Adalet Bakanlığı. "e-Duruşma." Erişim Tarihi: Mart 21, 2021. <https://rayp.adalet.gov.tr/resimler/468/dosya/e-durusma-avukat-kullanim-klavuzu05-11-202014-11.pdf>
- Adalet Bakanlığı. "Kovid-19 Pandemi Sürecinde Ceza İnfaz Kurumları – I." Erişim Tarihi: Mart 21, 2021. <https://cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/ceza-infaz-kurumlarinda-kovid-19-pandemi-surecine-dair-kamuoyu-aciklamasi17062020045113>.
- Adalet Bakanlığı. "Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) Genelge No: 150." Erişim Tarihi: Mart 20, 2021. www.adalet.gov.tr/genelgeler/genelge_pdf/segbis.pdf.
- Çatlı, Mehmet. *Dijital Devlet Teorisi*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2021.
- Çayan, Gökhan. *Adil Yargılanma Hakkı*. İstanbul: Legal Yayıncılık, 2016.
- Avşar, B. Zakir ve Gürsel Öngören. *Bilişim Hukuku*. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, 2010.
- Dursun, Gizem. "Sanığın Duruşmada Hazır Bulunma Hakkı ve Bu Kapsamda Sesli ve Görüntülü Bilişim Sisteminin (SEGBİS) Değerlendirilmesi." *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 11, no. 143-144 (2016): 127-157.
- Gözel, Arif. "Yargılamada Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) Kullanımı." *Academia*. Erişim Tarihi: Mart 21, 2021. https://www.academia.edu/12580753/Yarg%C4%B1lamada_Ses_ve_G%C3%B6r%C3%BCnt%C3%BCnt%C3%BC_Bili%C5%9Fim_Sistemi_SEGB%C4%B0S_Kullan%C4%B1m%C4%B.

- Güner, Halil. "SEGBİS Sisteminin Cezaevi Uygulamasının Adil Yargılanma Hakkı Yönünden Değerlendirilmesi." *Terazi Hukuk Dergisi* 9, no. 99 (2014): 84-86.
- İçel, Kayıhan. *Ceza Hukukunda Robot, Yapay Zekâ ve Yeni Teknolojiler*. Editör Yener Ünver. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- İnceoğlu, Sibel. *Adil Yargılanma Hakkı ve Yargı Etiği*. Ankara: Şen Matbaa, 2007.
- İnceoğlu, Sibel. *İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı*. Ankara: Beta Yayınları, 2013.
- Karakehya, Hakan. "Ceza Muhakemesinde Sanığın Meramını Anlatabilme Hakkının Unsurları." *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi* 3, no.2 (2015): 199-225.
- Kolcu, Selahattin. "Adil Yargılanma Hakkı Çerçevesinde Sanığın Duruşmada Bulunma Hakkı ve SEGBİS Sistemi." *İstanbul Barosu Dergisi* 92, no. 3 (2018): 247-273.
- Mole, Naula ve Catharina Harby. *Adil Yargılanma Hakkı*. Ankara: Şen Matbaa, 2001.
- Öztürk, Bahri, Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem, Özge Sırma Gezer, Yasemin F. Saygılar Kırıt, Özdem Özaydın, Esra Alan Akcan, Efser Erden Tütüncü, Derya Altınok Villemin, Mehmet Can Tok. *Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019.
- Sağlık Bakanlığı. "COVID-19 Nedir?." Erişim Tarihi: Mart 21, 2021. <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66300/covid-19-nedir-.html>.
- Schmidt, Eric ve Jared Cohen. *Yeni Dijital Çağ*. Çeviren Ümit Şensoy. İstanbul: Optimist Yayınları, 2014.
- Şen, Ersan. "Sanığın Mahkemeye Çıkma Hakkı." Haber7. Erişim Tarihi: Mayıs 5, 2021. <http://www.haber7.com/yazarlar/prof-drersan-sen/1830305-sanigin-mahkemeye-cikma-hakki>.

Taner, Fahri Gökçen ve Akif Yıldırım. "Suç İsnadına veya Medeni Hak ve Yükümlülöklere İlişkin Uyuşmazlıklarda Duruşmaya Video Konferans Yöntemiyle Uzaktan Katılma." *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 70, no. 1 (2021): 229-293.

TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası. "Elektronik Notları." Erişim Tarihi: Nisan 21, 2021. https://www.emo.org.tr/ekler/bfab61ba6134070_ek.pdf.

Uluslararası Af Örgütü. *Adil Yargılanma Hakkı*. Çeviren Fadıl Ahmet Tamer ve Erol Kaplan. İstanbul: İletişim Yayınları, 2000.

Yerdelen, Erdal, "Ceza Muhakemesinde Videokonferans Yönteminin (SEGBİS) Kullanımı." *Bilişim Hukuku Dergisi*, no. 2 (2019): 271-287.

Yılmaz, Süleyman. *Bilişim Hukuku Güncel Sorunlar*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2020.